

THE EFFECTS OF TEACHERS' UNDERSTANDING OF JUSTICE ON CLASSROOM MANAGEMENT

*Davut Okçu**¹

¹Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, 72100, Batman, Türkiye

*davut.okcu@batman.edu.tr

Most of the educational, teaching and learning activities in the schools take place in the classroom environment. Apart from classes' being physically suitable for the teaching activities, the relationship and order of behaviour in the class and at school also affect academic success. The relationship in the class and order of behaviour affect the formation of students' personality. The importance of teacher competences arise when it is taken into consideration that teachers spend a considerable part of their teaching time in maintaining discipline and order in the classroom. Because, the most important task in educating students in accordance with the goals of education belongs to teachers. Many features of effective teachers are mentioned. However, it may not be possible to have all these features. Teachers can only be as successful as the features they have. Teachers generally behave as manager, instructor, role model and guide for their students in the class. While fulfilling these roles, teachers pay attention in behaving objective, equal and fair against their students. However, students may be in many judgements about teachers' attitudes and behaviours. These judgements are about discrimination, equality and justice. The cosmopolitan structure of our country and its reflection on classes, the perception of teacher behaviours by students and the effect of these on teacher-student relationship are discussed. The sense of justice and equality should be among the best behaviours that students should gain. Equal and fair behaviours should be taught to all humans no matter what is their gender, colour of flesh and economical status. Equal and fair attitudes and behaviors of the teacher are reflected in students. While giving responsibility within the classroom, making eye contact, giving permission to speak, teacher should obey the principle of equality. It is a necessity for everyone to have behaviors that conforms to the principle of justice and equality. However, teachers must have much more of principle of justice and equality because they are both in the position of living and teaching these values.

Key words: Justice, Equality, Classroom Management, Teacher Features

ÖĞRETMENLERİN ADALET ANLAYIŞLARININ SINIF YÖNETİMİNE ETKİLERİ

Okullardaki eğitim, öğretim ve öğrenme etkinliklerinin büyük bir bölümü sınıf ortamında gerçekleşmektedir. Sınıfların fiziki olarak öğretim etkinliklerine uygun olmasından ziyade, sınıf içinde ve okulda cereyan eden ilişki ve davranış düzeni de akademik başarıyı etkilemektedir. Sınıf içi ilişki ve davranış düzeni öğrencilerin kişiliklerinin oluşmasına da etki etmektedir. Öğretmenlerin ders süresinin önemli bir kısmını sınıf içi disiplin ve düzeni sağlamaya harcadıkları dikkate alındığında öğretmen yeterliliklerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Zira eğitimin hedeflerine uygun öğrencilerin yetiştirilmesinde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Etkili öğretmenlerin pek çok özelliğinden söz edilir. Bu özelliklerin hepsine birden sahip olmak mümkün olmayabilir. Öğretmenler ancak sahip olabildikleri özellikler kadar başarılı olabilirler. Öğretmenler sınıfta öğrencileri için genel olarak yönetici, öğretici, rol model ve rehberlik rollerini yerine getirmektedir. Öğretmenler bu rollerini yerine getirirken öğrencilerine karşı objektif, eşit ve adil davranmaya özen gösterirler. Ancak öğrenciler, öğretmenlerin tutum ve davranışları hakkında pek çok yargıda bulunurlar. Bu yargılar genellikle ayrımcılık, eşitlik ve adalet temelinde gerçekleşmektedir. Ülkemizin mozaik yapısı ve bu yapının sınıflara yansımaları, öğretmen davranışlarının öğrenciler tarafından algılanışı ve bunun öğretmen öğrenci ilişkilerine etkisi tartışılmaktadır. Öğrencilere kazandırılacak en iyi davranışların arasında adalet ve eşitlik duygusunu kazandırmak yer almalıdır. Kız-erkek, büyük-küçük, zengin-fakir, siyah-beyaz, yeterli-yetersiz demeden bütün insanlara eşit ve adil davranışlar geliştirilmelidir. Öğretmenin eşit ve adil tutum ve davranışları öğrencilerine de yansımaktadır. Öğretmenler sınıf içinde sorumluluk verirken, göz teması kurarken, söz hakkı verirken, ödül ve ceza verirken, not verirken de eşitlik ve adalet ilkesine uymalıdır. Adalet ve eşitlik ilkesine uygun davranışlara sahip olmak herkes için bir ihtiyaçtır. Lakin rol model olan öğretmenler, hem yaşamak ve hem de öğretmek konumunda oldukları için adalet ve eşitlik ilkesine daha çok sahip olmak durumundadır.

Anahtar Kelimeler: Adalet, eşitlik, sınıf yönetimi, öğretmen özellikleri

1. Giriş

Eğitimde kaliteyi arttırmak etkili bir şekilde yönetilen sınıflarla mümkündür. Sınıf yönetimi, öğrencinin sınıfta geçirdiği zamanın verimli ve çekici hale getirildiği ölçüde başarılı olur. Etkili bir sınıf atmosferi oluşturulmasında öğretmen, anahtar rol oynamaktadır. Sınıfların etkililiğini sağlayanlar da lider öğretmenlerdir. Başarılı sınıf yönetiminin en temel belirleyicilerinden biri, öğretmenin sahip

olduğu insani ve mesleki niteliklerdir. Öğretmen, kendini tanıyan, ifade edebilen, üstün mesleki niteliklere sahip entelektüel bir kişilik örüntüsüne sahip olmalıdır[1]. Öğretmenlerin grup liderliği, problem çözme becerileri ve kişisel becerilere sahip olması beklenir. Kişisel beceriler özellikle etkili dinleme, göz teması kurma, tüm dikkati konuşmaya verme ve gerekli soruları sorma özelliklerini ifade eder. Ayrıca başkalarının ihtiyaçlarına cevap verme ve gereksiz anlaşmazlıkları çözme yeteneği, öğretmen liderler için önemli becerilerdir[2]. Adalet, bir sınıfta düzenin sağlanması için gerekli olan en önemli kavramlardandır. İnsanın yaşadığı her yerde olduğu gibi sınıf ortamında da adalet gereklidir. En basit şekliyle, herkesin hak ettiğini alması olarak tanımlanan adalet, insanın yaşadığı çevrede ihtiyaç duyduğu düzeni ve güvenliği sağlayan bir gerekliliktir. Adaletin olmadığı yerde düzenin olmayacağı aşikardır. Öğretmenlerin sahip olduğu becerileri yerine getirirken eşitlik ve adalet ilkelerine uygun davranmaları itibarlarının artmasına vesile olacak, sınıf ortamında istenmeyen davranışların asgari düzeye inmesine zemin hazırlayacaktır.

Adalet lügatte adil olmak, insaf etmek, eşit muamele etmek, doğru olmak manalarına gelir. Allah (CC): “(Ey Rasulüm) emrolunduğun gibi dosdoğru ol” (Hud, 112) ve “Aranızda adaleti yerine getirmekle emrolundum de” (Şura, 15;Hud, 112) buyurur. Topluları dönüştüren Peygamberler adil olmaya büyük özen gösterirlerdi. Bu itibarla örnek ve önder durumda olan herkesin, bilhassa eğitimcilerin adil olmaları gerekir. Hz. Peygamber (sav) herkese eşit davranır, birini diğerinden fazla seviyor, üstün tutuyor hissini uyandırmazdı. O kadar ki, herkes O’nun en çok kendisini sevdiğini zannederdi. Öğretmen de öğrencilerine o kadar eşit davranmalı ki, her öğrenci “Öğretmen en çok beni seviyor” diyebilirdi[3]. Bu adalet tarzı İslam Peygamberi (sav)’nin öğretmenlere mirasıdır. Nitekim O; “Ben öğretmen olarak gönderildim”(İbn Mace, Mukaddime I/83) buyuruyordu. Esasen adalet ve tebliğ bütün Peygamberlerin ortak özelliklerindedir.

Ahlakiyatçılar adaleti; ferdi ve sosyal hayatta dirlik ve düzenliği, hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine uygun yaşamayı sağlayan ahlaki erdem olarak tanımlanmaktadır[4]. Hukukçular ise adaleti; verilen ile hak edilen arasındaki denge olarak ifade eder[5]. Sınıflar yönetimleri itibariyle bir ülke, bir belde veya fabrika gibi değerlendirilebilir. Sınıfı yöneten öğretmenler her türlü etkinliklerinde ahlaki ve hukuki yönden adaleti sağlamakla mükelleftir. Hukuka uymayan bazı eylemlerinde hakim karşısına çıkarılabildikleri halde, yine hukuki ve ahlaki birçok eylemlerinde hesaba çekilmezler. Hesaba çekilebildikleri tek merci öğrencilerinin vicdanlarıdır. Öğrenci vicdanında aklanamayan veya iyi bir yer edinmeyen bir eğitimcinin mesleki doyuma ve olgunluğa erişmesi de mümkün olamaz. O halde adalet terazisinin dengeye getirilmesi konusunda dikkat edilmesi gereken hassas ölçülerin farkında olup gereğini yapmalıdır.

Sınıf ortamı her vesile ile eşitlik ve adaletin ilkelerine riayeti gerektiren yaşantılarla doludur. Eşitlik; ırk, dil, din vs. ayrımı yapmadan herkese aynı haklardan yararlanma imkanı sunar. Adalet ise hak edenin hakkını verme yükümlülüğüdür. Adalet kavramı, eşitlik, tutarlılık vb. kavramlarla yakından ilgilidir. Bu anlamda genel olarak adalet, eşitlere eşit davranmayı içermektedir[6]. Örneğin; Okuldaki ortak sınavlarda öğrencilere; belli bir süre içinde ve aynı soruları cevaplamakla sorumlu tutulması eşitliğin gereğidir. Ancak her öğrencinin yaş ve kilosunun gerektirdiği kategoride yarışmaya tabi tutulması adaletin gereğidir.

Öğretmen her türlü eyleminde ve öğrenciler arasındaki ilişkilerinde adaleti sağlamakla yükümlüdür. Bu adalet, öğrencilere söz hakkı vermekten başlayıp, tüm ders etkinliklerinde adil olmayı gerektirir. Şüphesiz adil olmak eşit olmak anlamında değildir. “eşitliğin olduğu yerde adalet yoktur” değimi eğitim içinde geçerlidir. Ancak öğretmenin adaletinden söz edildiğinde; hakların ve ödevlerin öğrenciler arasında eşit paylaşılması, öğrencilerin katılımına orantılı paylaşım, öğrencilerin hak ettiklerine göre paylaşım ve öğrencilerin bireysel koşullarını dikkate alarak paylaşımından söz edilebilir. Çoklu zeka kuramı gereğince öğrencilerin aynı hız ve yöntemle öğrenemedikleri bilinen bir gerçektir. Bu durumda adil bir öğretmen farklı yöntemleri bir arada kullanarak, fırsat ve imkanları öğrencilere adalet ve eşitlik ilkelerine göre sunabilmelidir.

Bütün veliler okulda; çocuklarına karşı eşit ve adil davranılmasını isteme hakkına sahiptir. Onlar; çocuklarının sağlık ve güvenliğini sağlayacak tüm önlemlerin alınmasını isterler. Veliler, her türlü devam, kayıt, başarı durumu ile ilgili bilgilere sahip olma, çocuğa ilişkin gizli bilgilerin korunduğundan emin olma, öğretmen ve yöneticilerle görüşebilme imkanından yararlanmalıdır. Okul etkinliklerine katılabilme, öğrencinin eğitimi ile ilgili materyali inceleme, okuldan beklenen akademik standartları bilme, çocukları ile ilgili çalışmalarda aydınlatılma, çeşitli etkinliklerden haklı gerekçelerle muafiyet gibi haklara sahiptirler. Bütün bu iş ve işlemler esnasında pek çok veli, öğretmen ve idarecilerin eşit ve adil davrandığıyla ilgilenirler. Veliler çocuklarının eğitimi için okuldaki görevlilerle en üst düzeyde işbirliği kurma ve okula destek sağlamakla da yükümlüdürler. Son zamanlarda e-okul sistemiyle okul-aile işbirliği konusunda ciddi ilerlemeler sağlanmış, öğretmen-veli, idare-veli iletişimine hız kazandırılmıştır. Bu durum öğrencilerin okul dışı hayatları konusunda pek çok bilgi sunmakta, özellikle ekonomik, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesine yardımcı olmaktadır[7].

Öğretmenlik mesleğinin en zor tarafı, sınıf yönetimidir. Öğretmen merkezli geleneksel eğitim anlayışımıza göre, sınıfta disiplini, otoriteyi ve sessizliği sağlama “sınıf yönetimi” olarak algılanıyordu. Eğer bir sınıfta öğretmen anlatıyor, öğrenciler de sessizce dinliyorsa; öğretmen sınıf yönetiminde başarılı sayılırdı. Sınıfta disiplini sağlamak için öğretmenler çoğu zaman ceza ve dayak yöntemine başvuruyor, toplumun öğretmene verdiği değer nedeniyle aileler haklı-haksız muhasebesi yapmadan bu duruma onay veriyordu. Son zamanlarda mahkemelerin, öğretmenlerin şiddet içeren terbiye yöntemini “vücut bütünlüğüne zarar verme” şeklinde değerlendirerek ceza takdir etmesi, sınıf yönetiminin şiddetten uzan ve profesyonelce yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Görüldüğü gibi etkili öğretmenin pek çok özelliği vardır. Bu özelliklerin hepsine birden sahip olmak mümkün olmayabilir. Fakat ne kadar çoğuna sahip olunursa o kadar etili olunacağı da kesindir. Bunların bir kısmı kişisel özelliklerden, bir kısmı sınıf içi davranışlardan oluşmaktadır. Öğretmenin kişisel özellikleri öğrencilerle sınıf içinde geçirdiği sürenin uzunluğu dikkate alındığında öğrencilere büyük ölçüde etki edecektir. O’nun kişisel özelliklerinden biri de adalet anlayışıdır. Adalet konusunda okulda çocuklarda meydana getirilebilecek en iyi davranış değişikliği onlara eşit ve adil davranmak olmalıdır.

Adalet kavramının sınıf ortamında vazgeçilmez bir değer haline gelebilmesi için dört belirleyici alandan söz edilebilir. Buna göre öğretmenlerin adalet anlayışı, a) Fırsat ve İmkanların Dağıtımında

Adalet, 2) Ölçme ve Değerlendirmede Adalet, 3) Davranış ve İlişkilerde Adalet ve 4) Ödül ve Ceza Takdirinde Adalet başlıkları altında incelenebilir.

2. Yöntem

2.1. Fırsat Ve İmkanların Dağıtımında Adalet

Öğretmenin adaletli davranışından söz ettiğimizde; hak ve ödevlerin, öğrenci çabalarının, öğrencilerin derse katılımının, dağıtılan kaynakların orantılı bir şekilde paylaşımı akla gelir. Öğretmenler, öğrencilerin hak etme düzeylerine göre ve öğrencilerin bireysel durumlarını dikkate alarak bir paylaşım önem vermelidir. Belki de en önemlisi eşitlik ve adalet ilkelerine uymaya çaba sarf eden öğretmen, eşitlik ve adaletin işlenmesi için öğrencilerini teşvik edici bir rol üstlenmelidir.

Hukukta eşitlik, aynı durum ve şartlar içinde bulunan herkesin aynı muameleye tabi tutulması manasındadır. Sosyal bakımdan, iktisadi yönden hele eğitim açısından tam bir eşitlik aramak ve istemek, hem gereksiz, hem imkansızdır. Çünkü eşitlik, adalet kavramı ile bağdaştırılamaz. Çalışmak ve kazanmak imkanını herkese aynı şekilde vermek ve mevcudu tane hesabıyla paylaşmak eşitlik değildir. Eşitlik, herkesin çalışmasının karşılığını görmesi hakkını elde edebilmesidir. Beden Eğitimi dersinden farklı boydaki öğrencilere aynı yüksekliği atlamasına göre not vermenin eşitlik anlamına gelmediği gibi. Bilakis her öğrenciden boyuna uygun bir yüksekliği atlamasının istenmesi eşitliğin gereğidir.

Eğitimci İbn Cema; “Öğretmen yaş, erdem, tahsil, dindarlık ... gibi niteliklerde denk olmalarına rağmen öğrencilerinin kimisini diğerlerinden, sevgi ve ilgide üst tutmamalıdır. Doğrusu bu, gönül soğukluğu ve kalpte nefret doğurabilir. Öğretmen, öğrencilerden birini diğerine sıra yönünden öne alamayacağı gibi, tehir de edemez. Her birini sırası gelince okutur. Fakat takdim veya tehirde –sıraya riayet etme hususundaki faydaya rağmen- tercih için bir fayda görürse o zaman müstesna. Şayet öğrenci sırasını arkadaşına verirse bunda bir sakınca yoktur” (2012/125). Aynı şekilde öğrencilere karşı ayrımcı olmayan oturma düzenlemeleri yapılmalıdır. Çünkü öğretmenler genelde çalışkan öğrencileri yanlarına yakın bir yerde oturtma eğilimindedirler. Halbuki zayıf öğrencileri uzak tutmak veya kuytu yerlere atmak olumsuz sonuçlara yol açar. Derse katılması engellenen öğrencilerin istenmeyen davranışlar üretmesinin önü açılmış olur. Öğrenci performansları hakkında karşılaştırma yapmak da sınıfta bölünmelere neden olabilir. Düşük performanslı öğrencilerin tamamen kaybedilmesine yol açabilir. Özellikle ilkokullarda seviye kümesi oluşturan öğretmenlerin hatalı uygulamalarından kaynaklanan tembel sıra ve çalışkan sıra ayırımı pek çoğumuzun hafızasından silinemeyen anılardır.

Öğretmen belli öğrencilere özel ilgi göstermekten sakınmalıdır. Başarılı öğrenci kadar başarısız öğrencinin de öğretmen üzerinde hakkı vardır. Bazı öğretmenler çabuk anlayan, saygılı ve çalışkan öğrencilere sınıf içinde fazla ilgi göstererek onları şımartma eğilimindedir. Öğretmenin bu tutumu yavaş anlayan, okul başarısı düşük öğrencilerin adalet duygularını zedeler. Öğretmenin adaletine olan inancı sarsılan öğrencinin okulu sevmesi, derse katılması, ödevlerini yerine getirmesi, sınavlara çalışması beklenemez.

Yeni bir toplum inşa etmekle görevlendirilen İslam Peygamberi (sav) bir öğretmen gibi davranmıştır. O, öğrencileri konumundaki sahabeleri arasında zenci-beyaz, köle-efendi, kadın-erkek, zengin-fakir ayırımı yapmaz, “kendisine üç öğrenci teslim edilen bir öğretmen, zengin çocuklara fakirleri, fakirlerle zenginleri birlikte eğitip eşit şekilde öğretmezse kıyamet gününde görevini kötüye kullanan hainlerle birlikte haşır edilir” [8] ikazında bulunuyordu. Böylece İslam eğitiminin temel ilkelerinden birinin de adalet olduğu bizzat Peygamberinin fiil ve sözleriyle tescil ediliyordu.

Öğretmen, sınıf içindeki öğrenme fırsat ve imkanlarından öğrencilere adil yararlanma hakkı tanınmalıdır. Bunun anlamı öğrencilerin gereksinimlerine uygun öğrenme fırsat ve imkanları hazırlamasıdır. Bütün öğrencilerin aynı hız ve yöntemlerle öğrenemedikleri bilinen bir gerçektir. O halde adil bir öğretmen farklı öğrenme yöntemlerini bir arada kullanarak fırsat ve imkanları çeşitlendirmelidir. Çünkü her öğrenci farklı bir zeka türünde kabiliyetli olabilir. Diğer yandan öğretmen değerlendiren ve öğrenci performansı hakkında yargılarda bulunan biri olarak, değerlendirmede adaleti sağlamalıdır. Öğrencilerin en çok adaletsizliğe uğrayabildikleri konulardan biri de öğretmenin ilgi ve desteğini kazanmak konusudur. Bazı öğrencilerle daha fazla ilgilenirken, bazılarını daha az zaman ve kaynak ayıran bir öğretmen ne derece adil davranmış olacaktır? Bu noktada adalet kavramının ayrılmaz bir parçası olan eşitlik kavramının da tartışılması gerekmektedir. Eğitimde fırsat ve imkan eşitliği ilkesine göre öğrenciye seviyesine göre ödev yüklenmesi ve başardığı oranda terfi edilmesi adalettir. Herkesin aynı gelire sahip olması adalet değil, adaletsizlik olur. Bir sınıfta, çalışan-çalışmayan, bilen-bilmeyen bütün öğrencilerin sınıf geçmesi sosyal adalet değildir. Zira mutlak eşitlik, ne tabiatta, ne toplulukta, hiçbir yerde yoktur.

Ülkemizde uygulanmakta olan “sınıf geçme sistemi”, üstün yetenek sahibi öğrencilerin ilerlemesine engel olması nedeniyle tartışılmaktadır. Finger ve Bamford’a göre, üstün yetenekli öğrencilere normal öğrencilerden farklı bir program uygulanmalıdır. Hiçbir müdahale olmazsa, kendi hallerine bırakılırsa bu özelliklerin birçoğu görünmez, zamanla zeki ve pırlanta öğrencilerin önüne çekilen setler olumsuz davranışlarla ve yerine getirilmeyen vaatlerle sonuçlanabilir. Okulların başta gelen rol ve sorumluluğu her öğrencinin potansiyelini geliştirmektir. Ancak üstün yetenekli öğrencilere yönelik yapılan eğitim genelde gelişigüzel ve tesadüfi yapılmaktadır. Maalesef öğretmenler her zaman üstün yetenekli olmanın özelliklerini tanıyabilecek ve hazırlık yapabilecek kadar eğitilmiş değildir[9]. Farklılıkları tespit edilebilen üstün yetenekli öğrencileri de kendi seviyelerinin çok altındaki öğrencilerle aynı programla ve aynı süreli eğitime tabi tutmak bu öğrencilere haksızlıktır.

Öğretmenler, öğrencilerine sınıf içi veya sınıf dışı etkinliklerde görev dağılımı yaparken adil olmaya özen göstermelidir. Eğitsel kol faaliyetlerine sınıf listesinden sıraya göre eşit sayıda öğrenci görevlendirmek ne eşitliğe ne de adalete uygun bir davranış değildir. Bu uygulama pek çok öğrencinin hoşuna gitmeyeceği gibi, zeka türlerinin farklılığı nedeniyle eğitimsel olarak da isabetli olmayacaktır. Öğrenciler ilgi alanlarına ve başarılı oldukları zeka türüne göre eğitsel kolları görevlendirilmeleri halinde mutlu ve başarılı olacaklardır.

İletişim kurma özelliğinde öğretmenler bazen öğrenciler arasında ayırım yaparlar ve bazı öğrencilerle yoğun iletişim içerisinde bulunurken, bazı öğrencilerle çok az iletişim kurar veya hiç

iletişim kurmazlar. Başarı durumları ve kişilik özelliklerine bakıldığında bunun öğrenciler arasında ciddi bir farklılık yarattığı yapılan bazı araştırmaların sonuçlarında açıkça görülmektedir[10].

Öğretmen araç-gereç dağıtmaya, hediyeye, her türlü bağış ve ihsana, öğretmenden yararlandırmadan başını okşayıp sevmeye kadar her konuda eşit davranmalıdır. Bir hadis-i şerifte: "Bağışta bulunma konusunda çocuklarınız arasında adil olun" (Buhari, "Hibe", 12) buyurulmaktadır. Çocuklardan birine karşı zaafı olup onu diğerlerinden üstün tutmak öğrenciler arasında husumete sebep olacağı gibi öğretmene karşı öfke duyulmasına da neden olur.

Okula ait kaynakların etkili ve adil kullanımı öğretmenlerden beklenen başka bir ahlaki davranıştır. En kıt ve değerli kaynak zamandır. Bu gerekçe ile öğretim zamanının etkili kullanımı öğrencilerin yararını üst düzeye çıkaracaktır. Derse geç girip, erken ayrılmak, ders sürecinde zamanı etkili kullanmamak, kişisel işlerini derste yapmak, derse hazırlıksız girmek, öğrenci çalışmalarına ve ödevlerine yeterli zamanı ayırmamak, öğrencilerin soru sormalarını veya tekrar yapma isteklerini geçiştirmek, sınıfta eğitsel değeri olmayan konuşmalarla vakti geçirmek öğretim zamanının etki kullanılmadığının göstergeleridir. Öğretmenlerin sınıfta ve okulda geçirdikleri zaman bir bakıma öğrencilere tahsis edilmiş bir kaynak hükmündedir. Öğrencilerin ders saatinde öğretmenden eşit ve adil bir şekilde yararlanma hakkı bulunmaktadır. Öğrencilere ayrılan zamanın dengesizliği öğrencilerin gelişimini farklı ölçüde etkileyecektir.

2.2. Ölçme Ve Değerlendirmede Adalet

Öğretmenlerin en önemli görevlerinden biri, öğrenci çabalarını adil bir şekilde değerlendirmektir. Bu yüzden öğrencilerini nesnel olarak değerlendirebilecek ölçme-değerlendirme bilgisine sahip olmalıdırlar. Öğrencilerinin yeteneklerini geliştirecek bir öğretim ortamı sağlamalı, güçlerine ve ilgilerine uygun olan işleri yapmaları, yaptığı işin karşılığını hakkaniyetle almalarına zemin hazırlamalıdır. Yani yapıcı öğretmen ve öğrenci ilişkisi sergilenmeli, öğrenmeye ve düşünmeye cesaretlendirip, onlara değer vermelidir. Not hiçbir zaman tehdit aracı olmamalı, öğrencinin bilgisini ölçen bir araç olmalıdır. Notla tehdit etmek öğrencinin çalışma şevkini kırar, bazı öğrencilerin de sadece not için çalışmasına neden olur. Tehdit ve gözdağı öğrencilerde inatlaşma, düşmanlık ve direnme duygularını harekete geçirir. Bunun için de kopya çekmek gibi yollara başvurulabilir. Bir sınava hazırlanmak için saatlerce çalışan bir öğrencinin bu sınavdan yüksek not beklemesi doğaldır. Şayet bu öğrenci özellikle kendisinden daha az çalışan bir öğrenciden daha düşük bir not alırsa, bu notu adaletsiz olarak algılayabilir.

Öğretmen, değerlendirme sonuçlarını sınavdan sonraki ilk karşılaşmada öğrencilere duyurmaya çalışmalı, değerlendirmelerinde dikkatli ve adil olmalıdır. Sınav kağıtlarının adaletsizce değerlendirildiğine inanan öğrenciler, öğretmen ve derse karşı tavır alabilir, dersten soğuyup öğretmene inancını yitirebilir, öğrenme ve sınıf içi davranışlarını bozabilir[11].

Başarılı öğretmen, öğrencilerini not ile cezalandırmakla tehdit etmez. Zira istenmeyen davranışları düşük not vererek cezalandırmak öğretmenin adalet anlayışını zedeler. Not ile tehdit, sınıf

yönetim becerilerinin yetersizliğine işaret eder. Öğretmen tehdit ettiğinde öğrenciler öğretmenin ortamı kontrol edemediğini anlar. Halbuki not, disiplini sağlamanın değil, akademik başarıları ölçmenin aracı olmalıdır.

Öğretmen öğrenci etkileşiminin en yoğun olduğu yer sınıftır. Sınıf, eğitim öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği ortamdır. Bu ortamın en önemli iki unsuru öğretmen ve öğrencidir. Sınıfta öğretmen öğrenci için genel olarak yönetici, öğretici ve rehberlik rollerini yerine getirmektedir. Yaygın inancıya göre, öğretmen bu rollerini yerine getirirken öğrencilerine karşı önyargılı ve yanlı değildir, öğrencilere adil davranır.

İslam eğitimcileri eğitimde adalet ilkesini geniş bir şekilde incelemişlerdir. Büyük İslam eğitimcisi İbn Cema'a "Tezkiretu's-Sami" adlı eserinde şu bilgileri verir: Öğretmen, öğrencilerine karşı tavır ve davranışlarında, onları tenkitte, başarılarını değerlendirmede, özellikle not verme işinde adil olmalıdır. Bu, iyi bir öğretmenin karakter özelliklerindedir. Öğrenciler adil öğretmenlerin kararlarına itiraz etmezler. Ders içi ve ders dışı bütün itirazlar, adaletsiz öğretmenleredir. Adaletsiz olanlar aynı zamanda disiplin hadiselerine sebep olurlar[12]. İşte tam da burada bir meslektaşımın İbn Cema'a'yı pekiştiren şu tespitini aktarmak istiyorum.

Üç öğretmen aynı odayı paylaşıyorduk. Arkadaşlarımdan NE'nin ziyaretçileri bitmek bilmiyordu. Sınav sonralarına denk gelen hemen her teneffüste öğrenciler notlarına itiraz etmek için odamıza adeta baskın yapardı. Bazen tartışmalar kalp kıracak ölçüde sert cereyan ederdi. Aslında ilan edilen not çizelgesine göre öğrencilerin en düşük notu 60 idi. Yani neredeyse zayıf alan yoktu. İtiraza gelen öğrenciler ya puanlamaya itiraz ediyor veya cevaplarına verilen puanları diğer arkadaşlarının puanlarıyla mukayese edip itiraz ediyordu. Hasılı yüksek olmasına rağmen kimse aldığı nottan memnun değildi. Bu memnuniyetsizlik meslektaşımıza olan saygıyı da bir hayli etkilemişti. Diğer oda arkadaşımız AO'nun aynı dönemlerde bile ziyaretçilerinde artış olmazdı. Hele not konusunda hiçbir öğrenci kapısını çalmazdı. Not çizelgesine bakıldığında 30'dan 90'a kadar her not yer alırdı. Ne var ki, zayıf alan öğrenciler bile hiçbir şekilde memnuniyetsizliklerini dile getirmezdi. Bir gün AO'ya bu denli rahat oluşunun sebebini sordum. Şöyle dedi: "Sorularımı net, anlaşılır ve cevapları tartışmaya açık olmayan bir şekilde hazırlıyorum. Her soruya verilecek cevabın puanlamasını ayrıntılı bir şekilde hazırlayıp öğrenciyle paylaşıyorum. Böylece her öğrenci kendi puanını kolayca hesaplayabilme imkanına kavuşuyor. İtiraza konu olabilecek bir husus kalmayınca ziyaretçim de olmuyor. Yahut öğrenciyle tartışmamı gerektirecek veya hak ihlaline yol açacak bir sorun kalmıyor.

Adalet anlayışının öğretmene verilen itibarla yakın ilişkisi olduğu şüphesizdir. Bunu oda arkadaşlarım sayesinde bizzat gözlemlemiştim. Nitekim okul koridorlarında yahut dışarıda adaletine güvendikleri AO'ya gösterdikleri saygı ile bol not veren ancak adalet terazisini dengede tutamayan NE'ye karşı tutumlarının farklı olduğu açıkça görülmekteydi.

2.3. Davranış Ve İlişkilerde Adalet

Öğretmenler, kendi sınıfındaki öğrencilere eşit davranmakta mıdır? Bu sorunun cevabının belirsizlik taşıdığı düşünülebilir. Ancak yapılan araştırmaların hemen hemen hepsinde ortaya çıkan sonuç, bütün öğretim kademelerinde öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun öğrencilerine eşit davranmadığını göstermektedir. Hatta bazen sınıflar arasında ayırım yaptıkları ve bir sınıfa diğerinden farklı davrandıkları ve bunu kendilerinin de belirttikleri ortaya çıkmaktadır. Araştırmalardan elde edilen veriler öğretmenlerin çeşitli beklenti girdilerinden (fiziksel görünüm, öğrenci cinsiyeti, öğrenci ailesinin bulunduğu sosyal sınıf, öğrenci başarısı, öğrenci öğretmen iletişimi, okul-aile iletişimi vb.) etkilendikleri ve öğrencilere yönelik yüksek (olumlu) ve düşük (olumsuz) beklenti geliştirdikleri ve öğrencilere yönelik davranışlarını bu beklentiler çerçevesinde oluşturduklarını göstermektedir[13].

Sınıf içi ilişki düzeni, öğrenci özelliklerine, amaçlara ve konuya göre düzenlenmelidir. Örneğin demokratik davranışların öğrenilebilmesi için, değişkenlik politikasının ağırlıklı olması gerekir, çünkü demokrasi, polis devleti gibi yönetilen bir sınıfta öğrenilemez. Öğrencilerin kendilerini yönetmede zorluk çekebilecekleri durum ve dönemlerde, değişkenlik daha az yer alabilir, ama bu onların yaratıcılıklarının ve özgürlüklerinin engellenmesi anlamında kullanılmamalıdır[14]. İlişkilerin sertliği veya yumuşaklığı öğretmenin tutum ve davranışlarıyla şekillenir. Nitekim İbn Haldun Mukaddimesinde: “Yönetici, sert olup halkı şiddetli cezalara çarptırır ve fertlerin kimseye görünmeyen suç ve kusurlarını arar ve sayarsa, toplum korku ve zillet içinde yalancılık, aldatma ve hile yoluna saparak bu cezalardan kurtulmak ister. Bunun bir sonucu olarak kötü huylar kazanırlar, basiret ve ahlakları bozulur” [15] demektedir. İbn Haldun’un tespitleri günümüz eğitimcilerinin tespit ve teşhisleriyle önemli oranda örtüşmektedir.

Öğretmenin dostça davranması, olumlu bir tutum sergilemesi, öğrencilerine bireysel olarak değer vermesi ve onların başarılı olmaları için çaba sarf etmesi olumlu bir sınıf ilişkisinin oluşmasını sağlar. Etkinliklere katılım hakkı ve söz hakkı adil bir şekilde dağıtılmalıdır. Bazı öğrenciler etkinlik listesinde bol miktarda yer alırken diğer öğrencilerin nadiren yer alması öğretmenin adalet anlayışına olan güveni sarsar.

Meslektaşlarımız genelde öğrencilerine karşı adil ve eşit davrandıklarını iddia ederler. Elbette bu iddianın doğru olması sevindirici olur. Ancak basit bir takım testler ile davranışlarının adalete ve eşitliğe uygun olup olmadığını ölçebilirler. Mesela bazı öğrenciler öğretmen masasına yaklaştığında gülümseyerek dinleyip bazılarının karşı somurtkan bir tavır mı sergiliyor? Yahut ses tonu öğrenciden öğrenciye farklılık gösteriyor mu? [16]. Aynı şekilde her öğrenci öğretmenine aynı ölçüde serbestçe yaklaşabiliyor mu? Yahut öğretmenden talebini bir başka öğrenciyi aracı yaparak mı iletiyor? Öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşımı öğrencilerin birbiriyle olan ilişkilerini yönlendirir. Öğretmenler kız-erkek, büyük-küçük, zengin-fakir, kültürlü-cahil demeden bütün çocuklara eşit ve adil davranmalıdır. Öğretmenler, öğrencileri arasındaki olumsuz ilişkilerden dolayı da öğrencileriyle ilişkilerini gözden geçirmelidir. Sınıfta öğrenciler arasındaki ilişkiler sürekli olarak izlenmeli ve öğrenci ilişkileri amacına uygun bir biçimde yönlendirilmelidir. Sınıf içinde karşılıklı güven ve dayanışmayı adalet zemininde koruyup geliştirecek faaliyetlerde bulunulmalı; sınıf içinde belirli bir sınıf ruhu

oluşmasına özen göstermelidir. Öğretmenin eşit tutum ve davranışı çocuklara da yansiyacak, onlar da arkadaşları arasında ayırım yapmadan oyunu kurallarına uygun oynayacaklardır.

Öğretmenler belli öğrencilere özel ilgi göstermekten sakınmalıdır. Başarılı öğrenci kadar başarısız öğrencinin de öğretmen üzerinde hakkı vardır. Bazı öğretmenler çabuk anlayan, saygılı ve çalışkan öğrencilere sınıf içinde fazla ilgi göstererek onları şımartma eğilimindedir. Öğretmenin bu tutumu yavaş anlayan, okul başarısı düşük öğrencilerin adalet duygularını zedeler. Öğretmene olan inançlarını zayıflatır.

Sınıf kuralları oluşturulurken öğrencinin katılımı sağlanmalıdır. Okul yönetimi ve öğretmen tarafından dikte edilen kurallar öğrencilerin karşı koymasına yol açar. Öğrenci, belirlenmesinde katkıda bulunduğu kuralları benimser, onlara uymaya özen gösterir. Çok sesliliğin, alınan kararlara katılımın artması, kararlara olan uyum ve güvenin düzeyini yükseltir. Başarılı öğretmen sınıf kuralları oluştururken bütün öğrencilerin katılımını sağlar. Okul yönetimi ve öğretmen tarafından dikte edilen kurallar öğrencilerin karşı koymasına yol açar. Öğrenci, belirlenmesinde katkıda bulunduğu kuralları benimser, onlara uymaya özen gösterir. Sınıf kurallarının nedenlerini açıklar: Öğrenciler, nasıl davranmaları gerektiğini bilmekten öte niçin böyle davranmaları gerektiğini bilmek isterler. Olabildiğince az kural koyar ve kuralın amacını açıklar: Kuralların çok ve anlaşılmasız olması karışıklık yaratır. Fazla sayıda kural, bazılarının göz ardı edilmesine neden olur.

Öğretmen, her türlü eyleminde adil olmak ve öğrenciler arasındaki ilişkilerde de adaleti sağlamak sorumluluğuna sahiptir. Öğrencilere söz hakkının adil olarak paylaştırılmasından başlayıp, sınıf içi ve dışı etkinliklere katılıma kadar uzayan her türlü etkinlikte adaletin sağlanması son derecede önemlidir.

Sınıf yönetiminde adalet, öğrencilere söz hakkı vermeden başlayıp, tüm ders etkinliklerinde adil olmayı gerektirir. Şüphesiz adil olmak eşit olmak anlamında değildir. “ eşitliğin olduğu yerde adalet yoktur” değimi eğitim içinde geçerlidir. Ancak öğretmenin adaletinden söz edildiğinde; hakların ve ödevlerin öğrenciler arasında eşit paylaşılması, öğrencilerin katılımına orantılı paylaşım, öğrencilerin hak ettiklerine göre paylaşım ve öğrencilerin bireysel koşullarını dikkate alarak paylaşımından söz edilebilir. Öğrencilerin aynı hız ve yöntemle öğrenemedikleri bilinen gerçektir. Bu durumda adil bir öğretmen farklı yöntemleri bir arada kullanarak, fırsat ve olanaklar yaratabilmelidir.

Öğretmenler, öğrencilerinin siyasi tercihleri karşısında tarafsız kalmalıdır. Onlar okulda veya okul dışında kesinlikle bazı siyasi partilerin lehinde, bazılarının ise aleyhinde söz söylememeli ve tavır takınmamalıdır. Unutulmamalıdır ki, sınıftaki öğrencilerinin her birisinin ailesi bir siyasi parti taraftarıdır[17]. Öğretmen ve öğrenci arasında farklı siyasi tercihlerin açığa çıkması ilişkilere olumlu olarak yansımayaabilir.

Öğrenci algılarına göre öğretmenler hem kaynakların dağıtımında hem de ilişkilerinde adaletsizlikler yapabilmektedirler. Bu görüş öğrencilerin cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Öğrencilerin ekonomik, siyasal, inanç, etnik kökeni ve kültürel durumu nedeniyle ayrımcılıkla karşılaşma durumu ile dağıtımsal ve ilişkisel adalet algısı arasında pozitif ilişki

vardır. Öğrenciler öğretmenlerin sosyoekonomik nedenlerle ayrımcılık yaptıklarını düşündüklerinde aynı zamanda öğretmenin dağıtım ve ilişkilerindeki rollerinde de adaletsiz olduğu kanısındadırlar. Ayrımcılık ve adalet algılamasında öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerinin önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Öğretmen, özellikle yaş, fazilet, tahsil ve dini yönden eşit oldukları halde, sevgi ve önem verme hususunda, birinin diğerine üstün olduğunu öğrencilere hissettirmemelidir. Öğretmenin aksine davranışı sakıncalı neticeler doğurur, öğrencileri ürkütür, kendinden nefret ettirir. Şayet onlardan birisi bilgi, çalışma ve güzel ahlak yönüyle diğerlerinden ilerde olursa öğretmenin, o öğrenciye değer verme ve övmesinde, bu sebeplerle ona değer verdiğini söylemesinde mahzur yoktur. Zira bu davranış, o öğrenciyi sevindireceği gibi, diğer öğrencileri de bu sıfatlarla muttasıf olmaya teşvik eder. Yine İbn Cema'a'nın belirttiği gibi, öğretmen mutlaka akıllı, otoriter, namuslu ve adil olmalıdır. Öyle ki, öğretmen bütün öğrencilerine –bilhassa ders esnasında- eşit davranmalı, bu eşitlik en basit davranışta, ilgide, yönlendirmede, not takdirinde... kendini göstermelidir[18].

2.4. Ödül Ve Cezaların Takdirinde Adalet

Başarılı öğretmen öğrencilerine karşı arkadaşça tutumlar geliştirir. Eğer öğretmenle öğrenciler arasında adaletten ve muhabbetten kaynaklı güvene dayanan bir ilişki varsa, sınıf yönetimi kolaylaşır. Öğrenciler sevdikleri ve inandıkları öğretmenle işbirliği yaparlar. Öğretmenini seven bir öğrenci onun dersini de severek çalışır. Öğrencilerin hak ettiği iltifat ve cezaların adalete uygun olması öğretmenin itibarını etkiler. Erzurumlu İbrahim Hakkı, öğretmenlerin öğrencilere karşı görevlerini sayarken şu hususlara vurgu yapar: Öğretmenler öğrencilerine yumuşak davranmalı, aciz ve sessiz öğrenciye karşı yavaş ve sakin hareket etmeli, bağırp çağırın öğrenciyi tatlılıkla uslandırmalıdır.

Yüce Allah: “Bir topluluğa olan kin ve öfkeniz, sizi adaletsizliğe götürmesin, adil olun...” (Maide, 8) buyurur. Şu halde öğretmen öfke halinde bile normal zamanlardaki gibi davranıp adaletle hükmetmelidir. Onun öğrenciye olan kini not kırmaya, sınıfta bırakmaya sürüklememelidir. Olumsuz duygularının baskısına rağmen adil olması, ona gösterilen saygıyı artırır. Çünkü öğrenciler nazarında tarafsız olmayan bir öğretmenden nefrete daha layık bir kimse tasavvur edilemeyeceği gibi ciddi, adil ve müşfik bir öğretmenden ziyade hürmete layık kimse de yoktur[19].

Öğretmenlik mesleği diğer mesleklerden farklı olarak, yapılan eğitim, öğretmenin kişisel değer, inanç ve tutumlarından etkilenme riski taşımaktadır. Öğretmen uygulamakta olduğu resmi programın yanında, kendi kişisel değerlerini yansıtan gizli bir program da uygulamaya kalkabilir. Öğretmen mesleki etik açısından böyle bir gizli program uygulamaktan kaçınmalıdır. Özellikle milli ve manevi değerlere aykırı ideolojik ve politik inançların öğrencilere verilmesi mesleki etik kurallarının dışındadır. Gizli programını uygulamaya koyan öğretmenin not, ceza ve ödül gibi araçları bu amaç doğrultusunda kullanması öğrencilerin kamplaşmasına yol açabilir.

Öğretmenin gizli varlığının temeli olan saygı (korku değil) öğrencilere karşı adil davranmakla kuvvet kazanır. Bir alan araştırmasından alınmış bir notta şöyle bir diyalog geçer:

-Öğretmen: Orada konuşanlar ayağa kalksın.

John ve Joan ayağa kalkar.

-Öğretmen: İkiniz tenefüste beş dakika sınıfta kalacaksınız.

-Joan (protesto ederek): Ama bunu yapan tek biz değildik ki!

-Öğretmen: Biliyorum! Ama maalesef sınıfımızda dürüst olmayan insanlar var.

Etkinlik sona erer.

Bu etkinlikte öğretmen yanlış öğrencileri cezalandırmıştır. Öğretmenin “Evet siz dürüstsünüz” demesi ve onları oturtması daha iyi bir karşılık olurdu. Hatalı öğrenciler doğru teşhis edilmezse öğretmenin sınıftaki otoritesi sarsılır ve öğrenciler nezdindeki itibarı zarar görür.

Etkili sınıf yöneticisi öğrencilerin duygularını ve tepkilerini dile getirmesine izin verir: Öğrenci kimi zaman haksızlığa uğradığını veya ihmal edildiğini düşünerek tepkide bulunabilir. “Öğretmenim, bu yaptığınız haksızlık!” diye bağırabilir. Öğrencilerin olumlu tepkileri kadar olumsuz tepkilerini de dile getirmelerine izin verilmelidir. Öğrenci haklı ise özür dilenmeli, gönlü alınmalıdır. Aşırı disiplin yanlısı, örgütlenme gücü yeterince gelişmemiş, olumlu davranışlar sergileyemeyen, olumsuz eleştirmekten hoşlanan öğretmenler sınıf yönetiminde sorunlarla sık karşılaşır, branşlarında bilgili olsalar dahi zevkli bir ders işleyemezler. Sınıf içinde sağlanan düzenle öğrencilerin öğrenmeleri yakından ilişkilidir. Sınıfta düzen ancak kurallar koyarak, yanlış davranışa tepki vererek, olumlu davranışı destekleyerek, öğrencilerin benlik duygularını koruyarak sağlanabilir. Bütün bunları yaparken öğrencilerin görüşü alınmalı, katkıda bulunmaları sağlanmalıdır.

Adil bir öğretmen öğrencilerin sorularına cevap vermede, söz hakkı vermede, soru sorduğunda düşünme zamanı tanımada, cevap veren öğrenciye ipucu vermede, doğru cevabı ödüllendirmede, yanlış cevapları eleştirmede, gülümseyerek fiziksel yakınlık kurmada, göz teması kurarak ilgilendiğini ifade etmede eşit ve adil davranmaya özen göstermelidir. Aksine davranışlar öğrenciye verilen gizli ceza olarak değerlendirilir.

Özet olarak söylenecek olursa, bir sınıf ortamında öğrencilerin başarılı olmasını, kendine güvenini, öğrenmeye yönelik algı ve motivasyonunu vb. tüm olumlu davranışları, öğretmen düşük beklentili öğrencilere daha az göstermektedir. Çünkü, bu öğrencilerin gelecekte başarılı olma şansı yüksek beklentili öğrencilere göre oldukça zayıftır ve bu öğrencilerle fazla ilgilenmek sadece zaman kaybı olacaktır. Hatta kendisiyle görüştüğüm bir ilkokul öğretmeni “sınıf içi tüm etkinlikleri sadece yüksek beklentili öğrencilere göre düzenliyorum, diğerlerinin sınıfta varlığını bile hissetmiyorum. Sınıf benim işim başarıyla, başarılı olma ihtimali zayıf öğrencilerle zaman kaybedemem” derken bu davranışının doğru olduğunu, bununla öğündüğünü ve herkesin de böyle yapması gerektiğini ifade eder gibiydi.

Bir meslektaşımızın ortaokul 1. Sınıfta kendi yaşantısıyla ilgili olarak anlattığı olay gerçekten üzerinde durulması gereken birçok nokta olduğunu ve bu önemli noktaların birçok öğretmen ve yönetici tarafından ciddi bir olay olarak değerlendirilmediğini göstermektedir.

“İlkokulu köyde bitirdikten sonra Batman’ın tek Ortaokulu olan Batman Ortaokuluna kayıt yaptırmıştım. Sınıf mevcutları 50 civarında idi. Türkçe derslerimize Okul Müdürü’nün eşi olduğu için la yüs’el tavırlarıyla dikkat çeken bir bayan girmekteydi. A.Y. çok asabi olduğu gibi öğretmen

masasından kalkmadan ders işlerdi. Derslerini sınıfın ön sıralarında oturan birkaç öğrenciyle işlerdi. Daha ilk dersinden itibaren bütün özelliklerini öğrencilere yansıtmıştı. Şöyle ki; öğretmen masasının önünde oturmakta olan bir kız arkadaşımız nezle olmuş, zaman zaman cebine yerleştirdiği mendil ile burnunu silmekteydi. Öğretmenimiz hasta öğrencimizi fark eder etmez yüksek sesle hakaretler yağdırmaya başladı. Sözlü hakaretlerden hızını alamamış olacak ki, arkadaşımızı öğretmen masasına en uzak köşeye sürgün etti. Dönem bitinceye kadar arkadaşımız Türkçe derslerini sınıfın en arkadaki sırasında izlemeye mecbur kalmıştı.

Başarılı öğrenciler kategorisinde yer alıyordum. Lakin öğretmenimiz yazılı notlarımızı dönemin sonuna doğru okuduğundan dolayı beni yeni fark etmiş, “bu kadar başarılı olduğun halde neden derslerime katılmıyorsun?” diye azarlamıştı. Aslında hem sertliğinden hem de kız arkadaşımıza yaptığı hakareti bir türlü hazmedeyişimden olacak ki, Türkçe öğretmenimize gönül kapım sürekli kapalı duruyordu.”

Öğretmen özelliklerinin konuşulduğu her ortamda olumsuz bir örnek olarak Türkçe öğretmenimizin bu tutum ve davranışını hatırlarım. Şüphesiz olumlu örneklerin yolunuzu aydınlattığı gibi olumsuz örneklerden alınacak pek çok dersin bulunduğunu unutmamalıyız.”

Öğretmen, bütün talebelerine karşı adil olup onlardan herhangi bir gruba meyletmemeli, birini diğerine üstün tutmamalıdır. Kendi isteklerini yapan öğrencileri beğenen ve sadece kabiliyetli ve çalışkanları seven, tercih eden öğretmenler bencil ve haris olarak telakki edilir. Öğretmen gerek not takdirinde, gerekse diğer münasebetlerinde bütün öğrencilerine karşı müşfik bir baba, adil bir hakim gibi olmalıdır. Öğrencilerin bazılarını kayıran ve koruyan, bazılarını sırt çeviren bir duruma girmemeli, bilakis hepsini sevmelidir.

3. Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin söz, davranış ve kararları yalnızca kendilerini ilgilendirmez. Öğrencilerini, çevresindekileri ve bütün toplumu etkiler. Bu nedenle okullarımızın etkili, öğrencilerimizin başarılı ve kişilikli olabilmesi için ilk önce öğretmenlerimizin etkili olması gerekmektedir. Her başarılı ve şahsiyetli öğrencinin arkasında kişilikli ve fedakar bir öğretmen bulunmaktadır.

Sınıf yönetimi sağduyu, bilgi ve sabır isteyen bir iştir. Pek çok anne baba ve öğretmen disiplin sorununu yalnız engelleyici, kontrol edilemeyen taşkın ve zarar veren davranışlardan ibaret sanmaktadır. Oysa aşırı çekingen, utangaç, yardımlaşmaya ve iş birliğine kapalı davranışlar da disiplin sorunudur. Disiplin sorunu kabul edilen davranış yalnızca öğrencilerle ilgili bir sorun olmayıp anne, baba, öğretmen gibi yetişkinlerin de sıkça yaptığı adil ve eşitlik kriterlerine uymayan yanlışlıklar yüzünden ortaya çıkan bir sorundur.

Sınıf yöneticileri için eşitlik ve adalet ölçülerinin sınırlarını çizmek mümkün değildir. Yani bütün öğrencilere her konuda eşit ve adil davranmak, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan bir iddia değildir. Öğretmen, kapalı kapılar ardındaki sınıfta cereyan eden etkinlikleri ve yaklaşımları adalete uygun olarak organize etme konusunda vicdanıyla baş başadır. Önemli olan öğrencilerden birini veya bir kısmını

diğerlerinden üstün tutmamak veya daha aşağı görmemektir. Duygusal olarak öğrencilere eşit olunamayacaksa da, en azından zahirde eşit davranmaya gayret göstermelidir. Öğretmenlerin bu gayretleri bile öğrencilere güven verecek, böylece kendilerini dışlanmış hissetmeyeceklerdir. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uzun süredir üzerinde çalışılan ‘Öğretmenliğin Etik İlkeleri’ belirlenmeli ve meslektaşlarımızla paylaşılmasına hız verilmelidir.

Kaynakça

- [1] Aydın, İnyet Pehlivan (2006), Eğitim ve Öğretimde Etik (2. Baskı), Pegem A Yayınları, Ankara, s. 166.
- [2] Başar, Hüseyin (2001), Sınıf Yönetimi (5. Baskı), Pegem A Yayıncılık, Ankara, 56, 99.
- [3] Başaran, İ. Ethem (2013), Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- [4] Bayraktar, Faruk (1984), İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, İstanbul, ss. 156-158.
- [5] Buhari, Muhammed b. (1981), el-Camiu’s-Sahih, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- [6] Can, Niyazi (2004), Sınıf Yönetimi, Sınıfta Bir Lider Olarak Öğretmen, Pegem A Yayınları, Ankara, s. 136-137.
- [7] Celep, Cevat (2008), Öğrenme Ortamı olarak Okul ve Sınıf, Eğitime Bakış Dergisi, Ankara, s. 7.
- [8] Çağrı, Mustafa (1988), İslam Ansiklopedisi(İSAM), İstanbul, s. 341
- [9] Erzurumlu İbrahim Hakkı (1997), Marifetname, Milli Gazete Yayınları, İstanbul, c. II, s. 1099.
- [10] İbn Cema’a İbrahim b. Sadullah el-Kinani (2012), Tezkiretu’s-Sami ve’l-Mütekellim fi Edebi’l-Alim ve’l-Müteallim (Çev. Muhammed Şevki Aydın), TDV Yayınları, Ankara, s. 125.
- [11] İbn Haldun (1990), Mukaddime (Çev. Zaki Kadiri UGAN), MEB Yayınları, İstanbul, s. 475.
- [12] İbn Mace, Abdullah b. Yezid el-Kazvini (1981), Çağrı Yayınları, İstanbul.
- [13] İbn Sahnun, Ebu Abdullah Muhammed (1955), Adabu’l-Muallimin (el-Ehvani’nin et-Terbiye fi’l-İslam içinde), Kahire. s. 353
- [14] Jarvis Finger-Barry Bamford (2010), Sınıf Yönetimi Stratejileri Öğretmen Kılavuzu (Çev.Turgut Karaköse), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s. 3, 168.
- [15] Karaman, Hayrettin (1988), İslam Ansiklopedisi (İSAM), İstanbul, s. 343.
- [16] Kuran-ı Kerim
- [17] Öcal, Mustafa (1991), Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar (2.Baskı), TDV Yayınları, Ankara, s. 315.
- [18] Öztürk, Bülent (2005), Sınıf Yönetimi (Editör: Emin Karip), “Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi”, Pegem A Yayınları (5.Baskı), Ankara, s. 179-180.
- [19] Turan, Selahattin, (2004), Sınıf Yönetimi (Eğitimle İlgili Temel Teori ve Yaklaşımlar), Pegem A Yayınları, Ankara, s. 10.